

Voor het Zuiden is dit het "vrijheidsklokje", moge het Noorden ook spoedig dit gebeier vernemen! Want dagelijks gaan onze gedachten en gebeden van Zuid naar Noord en omgekeerd, meer dan ooit zijn we in deze droeve, zorgvolle dagen één in hartelijke liefde en innige verbondenheid. En telkens weer vinden we een steunpunt in ons Geloof en in ons Godsvertrouwen: Deus Providebit. Onze Hemelse Vader leidt heel het wereldgebeuren, het lot der volken is in Zijn hand, en voor wie Hem beminnen werkt alles mee ten goede. Dat mogen we dankbaar erkennen nu de eerste berichten binnenkomen van de huizen in Limburg. Op de eerste plaats felicitieren Waarde Moeder en alle bewoonsters van het Generaalat U met de bevrijding. Moeder Richarda sluit zich vanuit St. Clara te Heerlen hartelijk aan bij deze gelukwens voor alle huizen in bevrijd gebied. Moge spoedig een Te Deum klinken door heel ons dierbaar vaderland! Nu gaan we U de voornaamste gebeurtenissen in en om de verschillende huizen vertellen. We beginnen met het Generaalat en ons oude, dierbare Moederhuis. In verband met de ontruiming van de Kweekschool ten behoeve van de Hitlerjugend vertrok Moeder Richarda 22 Augustus naar Mook. Het was een groot offer voor H. Eerw. dat zij de Inkleding en Professie op 30 Augustus niet kon meemaken, maar op 4 September hoopte Moeder toch thuis te zijn voor de komst de nieuwe postulanten. Helaas de treinenloop werd gestaakt. Moeder Richarda wachtte een zwaardere taak te Mook. Van de 13 postulanten bereikten er 4 het Generaalat en later Roggel, de anderen konden of niet vertrekken, of moesten halverwege terugkeren. Intussen werd door de Duitsers het Moederhuis leeggesleept, ook dorpsgenoten hielpen een handje. 5 September waren allen vertrokken, Mhr. de Rector werd door de knechts met gejuich ontvangen, ze zouden - gesteund door de marechaussee - 't huis bewaken en zorgen dat de opbrengst van boerderij en land goed werd besteed. Maar na enige dagen wijden weer vrachtwagens af en aan, de bagage van de freule en alles wat niet vast zit gaat mee over de grens. 11 September gaat het gerucht, dat de Britten over de grens zijn in de richting Eindhoven, maar voor het Generaalat stopt een auto met 5 Duitsers! Ze trekken weer af, onverrichter zake, onze auto is al lang gevorderd. Zie hier het Kruis des Heren! Enige dagen later begint in het dorp de razzia op jongens en mannen van 16-60 jaar, verder wordt er veel geschoten en nu en dan horen we iets springen. Maastricht is bevrijd, het gaat goed! 19 September zijn de Duitsers echter opnieuw in de school en op de Kreppel en ze slepen weer weg in de richting van Meijel, zelfs de paarden, koeien en varkens gaan mee, gelukkig dat de runderen waren ondergedoken. Er komen steeds meer Duitsers bij en nog slepen ze weg, hoe bestaat het!

26 September werd het Station Baexem opgeblazen. Er wordt veel geschoten en daarom verhuizen Moeder Clémence en Zr. Juliette veiligheidshalve naar het sousterrain. Het feest van onzen H. Vader Franciscus werd ingezet met een plechtige Hoogmis met 3 Heren. Het lawaai van kanonnen en afweergeschut vlak bij onze tuin was oorverdovend, later op de dag vertrok alles weer. Intussen was een teugelloze bende bezig in tuin en boomgaard van 't Moederhuis appels en peren te plukken en te rapen, zeker ± 100 man uit het dorp en van de hei! We hebben geen stroom meer sinds 18 September, veel Duitsers komen aan de bel vragen om kaarsjes, we delen uit wat we kunnen om ze kwijt te raken. In het dorp leeft de angst voort, 8 October worden ± 80 mannen meegenomen waaronder veel voor- en aanstaande Katholieken, ook oud-burgemeester Mertens. De N.S.B.-er Colon is vertrokken. Er wordt een telefoonleiding aangelegd van 't portierskamertje naar 't veld waar 't ges-
 chut staat, in de omgeving waren kabels doorgesneden! 10 October namen ^{we} de Broeders en jongens op uit Stokershorst die al 14 dagen ronddoelden, de meesten vonden een onderdak in de school, Moeder Desiderata nam in St. Magdalena de oude en zieke broeders. Omstreeks half October moesten alle heidebewoners evacueren naar Heijthuisen. Rode Kruis-auto's brengen de gewonde burgers uit de omgeving van Nederweert naar het Groene Kruis. In St. Magdalena worden in deze dagen 6 flinke baby's geboren, de Zusters helpen waar ze kunnen. 17 October. Het eerste bericht van een onzer huizen van Stevensweert, 'de Zusters zijn geëvacueerd naar Echt, waar ze een onderdak vonden bij de Zusters Ursulinen. Wij bergen verschillende onderduikers!

Roggel kreeg 21 October voor 't eerst inkwartiering in de school, jonge Duitsers die nog moesten leren schieten, ze maakten ook loopgraven in de tuin. Na enige dagen werden ze vervangen door S.S., ook in de spreekkamer. Onder al deze emoties verrast Moeder Clémence ons met voor 't eerst lopend achter haar stoel, de refter binnen te komen. Wat een vooruitgang, voor de zoveelste keer verlangen we naar de thuiskomst van Moeder Richarda! Verschillende dorpen in de omgeving moeten evacueren en alles komt naar Heijthuisen, we halen de paramenten van 't Moederhuis terug uit Baexem en Leveroy. Ons Kapellerje lijkt wel een parochiekerk en Pater Tiburtius is als volijverige pastoor in zijn element. Het feest van Christus Koning werd luisterrijk gevierd, in drie H. Missen werd gepreekt en een gemengd koor zong uit volle borst: Aan U o Koning der eeuwen". Heerlijk dat we dit konden doen voor de goeie mensen uit de buurt die hun woning zo wijd open stelden voor de evacués. Daarbij waren ze ook erg goed voor ons, we konden er zelfs een boter- en kaasmakerij op na houden en menige krulstaart moest hier z'n leven laten. Dan dachten we vaak: konden we onze Zusters in het Noorden, vooral in de steden toch maar wat meegeven. Moge L. Heer ook voor haar allen zorgen!

We horen dat Ospel voor de tweede maal in Duitse handen is. De Zusters zijn er nog, maar ze maakten veel mee. School en Groene Kruis zijn grotendeels verwoest, het huis leed veel schade. Geheel onverwacht keerde Burgemeester Mertens uit Duitsland terug. Op 1 November kwam hij ons vertellen wat hij wist van Moeder Ambrosia in München-Gladbach waar hij een gastvrij onderkomen had gevonden. Een der Zusters daar zorgde, dat hij over de grens kon komen, hij schrijft zijn bevrijding toe aan Moeder Magdalena! Alle Zusters van Prüm, Nonnenwerth, Eschweiler, Heinsberg, Neuwerk, Karthaus en Trier zijn geëvacueerd. Wegberg kreeg een voltreffer waarbij 2 oude mannen werden gedood. Het huis in Köln-Mülheim is weg, Moeder Ambrosia wist nog niet waar de Zusters verbleven. Dat is de eerste dmoeve berichten-reeks deze laatste maanden van onze Duitse medezusters.

1 en 2 November werd onze Kapel druk bezocht, dagelijks 3 H. Missen. In het dorp wemelt het van Duitse soldaten, ze komen van alles vragen, zelfs eisen, maar we blijven Goddank vrij van inkwartiering. De 14e November werd er veel geschoten en we begonnen onze slaappleatsen in het sousterrein in orde te brengen. De 15e Nov. heel in de vroege sommeren 18 Duitse soldaten ons om open te doen, toen het niet vlug genoeg ging klommen ze door een venster naar binnen. Ze waren van het front gevlucht. "Wir kommen aus einer Hölle" zeiden ze. We gaven hun slaappleatsen bij de verwarming. Er werd nog voortdurend geschoten, ten slotte maakte een Duitse soldaat ons opmerkzaam dat ook ons gevaar greigde. Na de koffie gingen we allen in de kelders, Pater Tiburtius bracht er ook het Allerheiligste. Terwijl we beneden Lof hadden regende het granaten op en om ons huis dat op zijn grondvesten dreunde. Op eens een hevig gekraak de Pater gaf ons de Generale Absolutie, we dachten dat ons einde daar was. Toen het rustiger werd gingen we kijken, een voltreffer was op het dak boven het priesterkoor terecht gekomen en sloeg een groot gat juist boven het Altaar. Het was een vreselijke ravage in de Kapel, maar het Altaar bleef vrijwel ongeschonden. We brachten de nacht door in het sousterrein, waar we de 16e ook de H. Mis hadden. Voor het ontbijt gingen we naar de Kapittelzaal en daar opeens - kwam de tijding: de Engelsen zijn in de buurt, we zijn vrij! We konden het haast niet geloven, maar 's middags kwamen de eerste Britten om inkwartiering vragen en sindsdien ligt het hele huis vol. Waarde Moeder slaapt op haar werkkamer. Pater Tiburtius woont daarnaast op de kamer van M. Dionysia. Daarboven slapen de zusters en nog hoger, op de zolders zijn weer de Britten. Ons huis heeft wel veel geleden, veel ruiten stuk, deuren en muren beschadigd door granaatscherven, stoep en pilaren aan de ingang eveneens. We kunnen O.L. Heer niet genoeg danken dat we er zo genadig van zijn afgekomen. Ook het dorp heeft betrekkelijk weinig geleden, de parochiekerk is een van de weinige kerken in Midden-Limburg die is staande gebleven. De bevolking schrijft dit toe aan de bescherming van Moeder Magdalena, haar monument staat nog ongedeerd tegen de kerk. De Duitsers hadden de toren geladen, maar de mannen die hem moesten opblazen zijn zover gekomen: de een heeft zijn hand afgeschoten, de ander vond zelfs de dood. Het torentje van de Kapel van het Moederhuis werd wel opgeblazen, daardoor is ook veel schade aangericht aan het kerkdak. Daar ligt het ook vol Engelsen. Men moet eerst een Hollandse, dan een Engelse wacht passeren om erin te komen. Burgers worden nauwelijks toegelaten, anders gingen we graag eens een kijkje nemen. Sinds de Engelsen in ons huis zijn hebben we weer electrisch licht. De 19e November werd om 10 uur voor de Protestante soldaten een godsdienstoefening gehouden in de open lucht. In de gehavende Kapel, die door de Tommies was schoongemaakt hadden de Katholieken een H. Mis, wij hadden de geestelijke oefeningen nog in het Souterrain, waar we ook nog wonen om het kabaal van de kanonnen minder te horen. De Aalmoezenier is een Pater van Lavigerie, op zijn aanraden brachten M. Dionysia en M. Alphonse een bezoek aan den Generaal in zijn wagen. Een portierster hebben we niet meer, een soldaat houdt de wacht aan de voordeur. Op het feest van Moeder Clémence konden we weer in onze Kapel, de Aalmoezenier had het met zeildoek laten dichtmaken, ook het H. Officie kan weer in koor worden gebeden. Voor en na gaan de Zusters weer op de cellen slapen, de Engelsen verzekeren ons dat het hun eigen kanonnen zijn die zo'n kabaal maken. Onder deze omstandigheden bereiken ons de eerste berichten uit het Zuiden. Moeder Richarda kon 15 November per auto van Burgemeester Sengers uit Mook Heerlen bereiken. Dat was een grote vreugde in St. Clara. Onze goede Moeder Richarda heeft in Mook veel doorgemaakt, een ernstige ziekte gaf Moeder tenslotte de zo nodige rust en nu mag het Zuiden meehelpon aan het volledig herstel van onze goede Provinciale Moeder. Moeder Richarda kon alle huizen in het Zuiden bezoeken. Maastricht heeft als in 1940 veel geleden door het springen van de brug, het huis is nu bezet door de Amerikanen, de zusters wonen nog in Limmel. Bunde moest nog ontruimen voor de Duitsers, de dorpelingen hebben daarbij uitstekend geholpen. De Zusters werden opgepakt in Mariënwaard. De bezetting heeft er flink huisgehouden en later werd Bunde nogal gehavend door granaatscherven, alles is echter te herstellen. Mariënwaard is er goed vanaf gekomen. Nijswiller was 16 September ook bevrijd, de Zusters brachten wel enige angstige uren door in de kelder, verder nogal wat kapotte ruiten maar daar is het Goddank bij gebleven. Valkenburg heeft veel geleden, een verslag van de gebeurtenissen daar volgt hierna. De Mijnstreek is er wonderbaar goed vanaf gekomen. In de eerste week van September begonnen de Duitsers terug te trekken, ze sleepten wel mee wat ze konden, de kloosters ondervonden echter weinig last van hen. Omstreeks half September werden de Amerikanen in Heerlen verwacht. Tegen de middag van de 17e September waren de eerste in Heerlerbaan, 's middags hier en daar ontploffingen, het station in brand, enkele straatgevechten, en tegen de avond

was Heerlen vrij! De volgende dag werd er echter vanuit Schaesberg veel geschoten, de Oostzijde van St. Clara moest het ontgelden: boerderij, fröbel- en Uloschool kregen enige voltreffers maar daarbij is het gelukkig gebleven. Al aanstonds was de H.B.S. gevorderd voor politieke gevangenen en enige dagen later stroomde Heerlen vol met vluchtelingen uit de grensplaatsen. We konden vele daklozen opnemen uit de omgeving van Kerkrade, met de Huishoudschool mee hadden we er meer dan 100. 't Was een heerlijk werk: de zorg voor de ouden van dagen, de moeders met kinderen en we hadden plaats genoeg in Ulo, B.L.O. en pianohuis. In ons klooster waren nog 13 Elisabetherinen uit Aken ondergebracht. Het Moederhuis van die Zusters in Aken was gebombardeerd, daarbij is het gehele bestuur: 8 zusters met alle belangrijke papieren omgekomen. De overlevenden werden opgenomen in een ziekenhuis en toen dat door de S.S. werd gevorderd kwamen de Elisabetherinen naar Kerkrade, hun enige huis in Nederland. U kunt zich niet voorstellen hoe de arme Zusters eraan toe waren, alle 13 oud, ziek of gebrekkig, ze waren echt gelukkig bij ons. Ongeveer een maand hebben we onze vluchtelingen geherbergd, toen konden ze naar huis terug, de Amerikanen kwamen voor en na de gebouwen vragen. H.B.S., Antoniuschool, fröbel en Ulo zijn ingericht voor het Rode Kruis, het 114de evacuation hospital. In de Huishoudschool en de B.L.O. zijn weer andere legerafdelingen. In 't geheel ± 450 man op ons terrein behalve de gewonden. Ook Grasbroek en Heerlerbaan hadden eerst vluchtelingen, nu Amerikanen, Brunssum en Schinveld Engelsen.

Waar we maar even ruimte vinden proberen we nog school te doen, het vraagt echter heel wat inspanning van leerkrachten en leerlingen. De verhouding tot de bezetting is erg goed, ook het Zuiden verzucht dikwijls: konden we onze zusters in het Noorden maar iets meegeven, hoe zullen ze het toch stellen. Nederweert is geëvacueerd geweest naar Leuth, nu zijn de zusters gedeeltelijk weer thuis maar er is veel verwoest. Twee zusters zijn overleden, we weten niet wie en onder welke omstandigheden. In Neeroeteren is alles goed. Eindhoven schrijft: Wij hebben niets meegemaakt met de bevrijding, maar de dag er na 's avonds een bombardement op de stad, vreselijk gewoon. 't Was 'n hels lawaai 't gierende van de bommen, 't donderde van al de ontploffingen en 't rinkelde van alle kanten. Wij zijn persoonlijk niet getroffen. Op onze school kwamen twee splinterbommen, op de speelplaats drie, rondom onze school wel vijftig. We hebben 132 ruiten stuk, 'n gat in 't plafond, stukken uit de muur zelfs 'n gat in 'n deur door 'n splinter die door de raam was binnengekomen. Die nacht doorgebracht in de pastorie, maar de mensen van verschillende straten in de kelders zaten. We hebben helpen verbinden, voorgebeden 'n beetje gerust op 'n stoel en 's morgens na de H.Mis wat geslapen. Als U ziet wat er in de stad kapot is, dan verwondert het U dat er niet meer doden zijn (± 200). 't Feestvieren was ineens uit. De Engelse soldaten hebben onze school gevorderd. Wij zijn bij particulieren: twee dames. 't Is natuurlijk erg behelpen en onvrij, zodat er van ons kloosterleven op 't ogenblik niet veel overblijft. We hopen in de Kerstvacantie toch naar één of ander klooster te kunnen gaan om 'ns weer 'n beetje 't religieuze leven mee te maken. Als we in Heijthuijsen niet terecht kunnen vanwege plaatsgebrek mogen we misschien wel naar Zuid-Limburg. We hopen spoedig naar Heijthuijsen te gaan (1 dag op en neer). Mag ik U een gebedje vragen voor de Vader van Moeder Liguori, die 20 Nov. overleden is. Hij kende mij nog goed. Wat is L. Heer toch goed, die alles zo beschikt heeft, dat 'k nog thuis kon komen! Voor Zr. Idisbalda is 't 'n kruisje te meer, dat ze hog in 't bezette gebied is. Gods H. Wil geschiede. Vader was al 80 jaar. We hebben al weer school enige weken uren per dag in alle mogelijke lokaaltjes. Nu laten we Valkenburg aan het woord: Daar we 1 September niet klaar

waren - verschillende van onze lokalen waren gevorderd zodat we weer hadden moeten verhuizen - zou Maandag 4 September eerst de school beginnen. Maar geen enkel kind verscheen die morgen: de mensen waren te angstig om de kinderen te sturen, vooral omdat daags te voren, op Zondagmiddag, 'n munitietrein beschoten was op 't station in Valkenburg, die heel de middag had staan te knetteren en ontploffen. Bovendien deden alle mogelijke geruchten de ronde: de Amerikanen zaten in Noorbeek: zelfs Cadier en Keer zou gevallen zijn: dus ze rukten op Valkenburg aan. Wat er van waar was, wist niemand. 'n Week lang was 't druk in ons stadje van terugtrekkende Duitsers, rode kruiswagens, gecamoufleerde auto's, karretjes enz. Uit onze school verdween plotseling de O.T. waarna Duitse troepen er in trokken. Dinsdagavond 12 September werd ons aangekondigd dat de brug op 't eind van de Bogaardlaan tegenover onze gymnastiekzaal zou springen, we durfden alles open moeten zetten. We deden 't en gingen zonder enige argwaan naar bed. Heel de nacht alles stil, maar 's morgens nieuw alarm: de brug zou nu inderdaad springen. We zetten weer alles tegen elkaar open: rustig ging Moeder toen in haar kamer zitten nasien (knoopsgaten in de mouwtjes voor de zusters met St. Nicolaas!!) Wat zou 't ook? Zo 'n klein bruggetje! 'n Paar zusters kropen in de aardappelenkelder, en de rest liep rustig door 't huis. Toen opeens.... 'n vreselijke slag gevolgd door 't rinkelen van glas, 't vallen van pleisterwerk, 't springen van sloten, 't brokkelen van muren, 't aan scherven vallen van porcelein uit de kasten.... 'n ruïne in één ogenblik. Nauwelijks waren we van de schrik bekomen, en liepen we 't huis eens rond om de vernieling te zien of 'n tweede volgde met weer nieuwe vernielingen: de brug aan 't begin v.d. Bogaardlaan. Ondanks de geweldige hoeveelheid dynamiet was er slechts 'n gat ingeslagen, zodat 'een nieuwe springing reeds aangekondigd werd, wat ons en al onze burens de schrik om het hart sloeg, want nu wisten we wat bruggen springen betekende. De eerste 3 slagen werden in de loop van de dag gevolgd door meerdere andere, wat verder van ons af was, maar toch

nicht genoeg bij om weer alle mogelijke scherven en stukken te maken. Na die dag van schrik en angst stelde Moeder 's avonds voor, maar niet naar bed te gaan, maar rustig allemaal in de schuilkelder te gaan zitten. Vroeg trokken we er heen en zaten er tot plus min. 11 uur. 't Was in die uren muisjesstil geweest en Moeder vond het toen toch jammer zo de hele nacht te moeten blijven zitten. We trokken dus naar huis, nauwelijks op de cellen kwamen er enkele schoten, waarop 'n tien tal zusters weer terug naar de kelder gingen. De anderen legden zich mee te bed. De kelder mensen bleven er tot plus min. 2 uur. Omdat alles rustig was en bleef besloten ze voor de tweede keer naar binnen te gaan. Juist waren ze op de cellenpanden toen ze vlak bij het klooster 'n fluitje hoorden, gevolgd door tellen tot 3 en daar vloog met 'n donderend lawaai 'n bruggetje van 'n huis aan de overkant v.d. Geul, vlak bij 't klooster in de lucht. Zo 'n ruïne als deze slag veroorzaakte is niet te beschrijven. De huizen aan de overkant lagen werkelijk tegen de grond. Ons klooster weer erger beschadigd. U begrijpt de schrik van de zusters juist thuis, maar nog méér van degenen die op zo 'n manier uit hun slaap gewekt werden: ze lagen zowat onder puin bedolven. Op de logeerkamers - waar 'n Pater v.d. Cauberg en de Moeder van Zr. Joannet, die sinds de vordering van Bunde bij ons was, sliepen - sprongen de marmeren bladen van de wastafels midden door en vloog de karaf met water door de kamer. Natuurlijk viel nu aan slapen niet meer te denken. Allen - Zusters, Pater en Mevr. v. Klaveren de keukenkelder in tot half zes. Toen las de Pater 'n H. Mis (de kapel was toen nog vrijwel gespaard) waarna we ontbeten. Juist kwam 'n andere Pater naar het altaar voor 'n 2de H. Mis, toen met donderend lawaai 'n tweede huisbruggetje sprong. Nauwelijks waren we daar of opnieuw werden we opgeschrikt door nieuwe slagen: al die die kleine bruggen sprongen achter elkaar, geladen met ongelooflijk onnodig grote hoeveelheden dynamiet. We hoorden van enkele Duitse soldaten op straat dat nog 2 grote bruggen in de buurt zouden springen als de laatste Duitsers er over waren. 't Was alsof wij en 't huis die slagen niet meer verdragen konden en we pakten 't nodige bij elkaar om naar de Grot te gaan. De 4 oudere Zusters Zr. Reinolda - Zr. Alexandra - Zr. Hermana en Zr. Xavier, - die sinds de ontruiming van Mook bij ons was - wilden liever thuis blijven, waarna Zr. Sidonia, Zr. Casparine en Zr. Maxima ook wilden blijven om voor een en ander te zorgen. We waren net op tijd in de grot, want de eerste Amerikanen trokken van die kant Valkenburg binnen. De mensen zeiden: "Zusters het is nu nog maar 'n kwestie van 'n paar uur" maar die paar uren zijn 4 volle dagen en nachten geworden. Van Donderdag morgen tot Maandagmorgen waren we in letterlijke zin "ondergedoken". Bij ons in de zogenaamde "Fluwelen grot" troffen we ook de Zusters Benediktanessen die daags te voren reeds gekomen waren. De retraite Pater, nog bij hen, had 't H. Sacrament meegebracht. Vlak bij hen in een aparte uitholling vestigden wij ons verblijf, zodat wij O.L. Heer heel dicht bij ons hadden, en iedere dag - al was er geen H. Mis - toch konden communiceren. 'n Paar keer per dag werd 't rozenhoedje daar gebeden en Zondagmiddag om 3 uur was er Lof. De mensen die in de nabijheid, in alle mogelijke inhammen woonden, sloten zich bij de Zusters geregeld aan. We sliepen 's nachts op stro, dat goede mensen ons gebracht hadden. In een deken gewikkeld ging 't opperbest, ofschoon de lachspieren vaak door alle mogelijke avond-nacht- en morgentaferelen werden opgewekt. Voor ruim één dag hadden we proviand meegenomen, daarna kregen we zo van alle kanten wat toegestopt. Maar Zaterdagmiddag begon toch gebrek aan levensmiddelen te komen bij de plus min. 300 mensen die in de Fluwelen grot waren. Toen vrijwilligers verklaarden zich toen bereid om - door 't gevaar heen - naar 't nabijzijnde dorp Sibbe - dat reeds vrij was - te gaan om bij de boeren levensmiddelen te halen. Voor ze vertrokken gaf de Pater hun de generale absolutie, maar gelukkig kwamen ze 's avonds allen ongedeerd thuis met heel wat goede gaven. De Paters v.d. Cauberg lieten ook broden en heerlijke warme pap bezorgen, zodat de hongersnood voorkomen was. U zult wel denken: "Wat deden jullie heel die dag in de grot". Op z'n tijd bidden: meditatie, officie, gewetensonderzoek enz.; op z'n tijd eten; 's middags na tafel in stoel of op 't stro wat rusten en daar tussen door zaten we in 'n grote kring maar wat bij elkaar in 't schijneel van enkele kaarsen en 'n carbidlamp. Aanloop hadden we telkens van buurmensen en goede bekenden van ons klooster die ook in onze nabijheid woonden; dan weer van de leden van de witte Garde die de grotten zuiveren moesten van N.S.B'ers: van die kregen we dan hele verhalen over hun resultaten in en buiten de grot, te horen, om niet te vergeten telkens weer opnieuw van Amerikanen, die ook de grotten binnenkwamen om enige uren te rusten of er de nacht door te brengen. Die jongens wilden allemaal graag eens bij de Zusters zijn, spraken heel gezellig 'n poosje met Moeder en deelden zelfs blikjes met vlees, koekjes, chocolade en kauwgom uit. Toen Moeder bedankte zeiden ze dat 't hun 'n plezier was 't te kunnen geven. Ze vonden allen de Nederlanders zo sympathiek. 3 Amerikanen die later in ons klooster 's middags aten, nodigden Moeder zelfs op 'n tegenbezoek uit in de V.St. Verschillendenspraken hun biecht bij de aanwezige Pater, en ontvingen de H. Communie. Zelfs kreeg de troep vóór 't uittrekken uit de grot de Zegen met 't Allerheiligste. Dit alles was werkelijk roerend: 't deed aan de catacomben van vroeger denken. Toen 's Zondags het bericht van de bevrijding van Valkenburg in de grot doordrong, zongen de mensen spontaan 't Wilhelmus, waarna de Zusters Benediktanessen 't Magnificat aanstonden, dat we allen met 'n dankbaar hart meezongen. Maandagmorgen kwam er bericht dat de mensen de grotten konden verlaten, ze gingen met 'n welgemeend: Heer Uw Wil geschied op de lippen, want de meesten zouden huis en goed verwoest of leeggeplunderd terug vinden. Wij brachten met de Zusters Benediktanessen in processie - allen met oranje getooid -

't H. Sacrament naar de Parochiekerk terug. U begrijpt dat we ons in de grot die dagen in menig opzicht hebben moeten behelpen, maar één ding hebben we niet gehad; en dat is, angst. Slechts dof klonk 't kanongebulder in de grotten door, maar we wisten ons volkomen veilig. Maar nu onze arme thuis gebleven 7 Zusters, die hebben niet enkel angst, maar doodsangst uitgestaan gedurende de dagen dat 't oorlogsgeweld over Valkenburg woedde. Vier dagen lang vliegers in de lucht, tanks op de straten, mitrailleurs v.d. Duitsers verdekt opgesteld in verlaten huizen vooral aan de overkant van de Geul en dat alles schoot zonder ophouden. Bovendien vuurde het Duitse geschut dat opgesteld stond op de Goudsberg bij Klimmen voortdurend op de Ruïne van Valkenburg waar de Amerikanen zaten. Hele straten werden hierdoor verwoest aan de voet van de Ruïne. Volgens de woorden van de Amerikanen hadden ze vanaf St. Martin in Frankrijk, niet zo'n heftige tegenstand ontmoet dan hier in Valkenburg. Men meent de oorzaak te moeten zoeken - naast 't geschikte terrein - in 't verraad van de N.S.B.'ers. Alle verdachte elementen zitten thans in de Reichsschule, 't voormalige Jezuitenklooster opgeborgen. Als afschrikwekkend voorbeeld werd de eerste dag na de intocht van de Amerikanen zelfs een leider, tevens landwachter, tegen 't monument op 't Grendelplein gefusilleerd, nadat hij zich in 'n goede biecht met God en Kerk verzoend had. Na 'n verblijf van één dag in de grot had een jonge man van de Witte Garde ons de groeten van de Zusters uit 't klooster overgebracht en ons verteld dat er tot dusver geen persoonlijke ongelukken gebeurd waren. Zondagnamiddag, terwijl die Zusters nog steeds in de schoolkelder zaten, bezocht Mej. Corriaux ze met 't bericht dat Valkenburg vrij was. Ze bracht Zr. Xavier en Zr. Casparine voor 'n ogenblik mee naar de grot, zodat die even 'onze woning' aldaar konden "bewonderen" en tevens nieuw proviand konden meebrengen. U begrijpt ons aller blijdschap toen we Maandagmorgen de thuisgeblevenen allen gezond en ongedeerd terugvonden. Alleen Zr. Casparine had iets in haar been gekregen. Na onderzoek in 't ziekenhuis te Maastricht bleek 't echter niet van ernstigen aard te zijn. O.L. Heer heeft onze zusters wonderbaar beschermd: 3 voltreffers kwamen tegen ons huis terecht: één in de grootste logeerkamer tegenover Moeders kamer, één op de cel van Zr. Edeltrudis tegenover Moeders cel, en één in de broodkamer. De laatste sloeg, nadat Zr. Casparine er 'n seconde weg was, terwijl zij en Zr. Maxima nog in de keuken er naast bezig waren. Verder kwam 'n voltreffen terecht op 't kippenhok, één in de tuin, en één op 't dak van de school. Buiten deze voltreffers hebben ontelbare kogels ons huis geraakt, wat gaten en gaatjes in gevels, binnenmuren, fornuis, beddengoed, enz. bewijzen. Naar 't zeggen der thuisgeblevenen liep vaak overdag en ook des nachts 'n man met 'n mitrailleur om 't huis, wat zeer angstig op de Zusters werkte. Maar al heeft 't huis dan ook veel geleden, toch zijn we de goede God dankbaar, die ons allen spaarde, en bovendien verklaart de Architect dat 't huis - zonder totale afbraak - te herstellen zou zijn. Ook de dagen na het oorlogsgeweld vroegen nieuwe offers: alles tegen elkaar open, geen water, geen licht, bijna geen levensmiddelen in 't stadje te krijgen. Maar van alle kanten werden we geholpen. Moeder en Zr. Ludgardis gingen de eerste dag al naar 't St. Jozefklooster om daar slaapgelegenheid te vragen, de Zusters boden direct enkele kinderslaapzuiltjes aan zodat wij iedere avond na 't souper met bijna alle zusters daar heen gingen en 's morgens voor 't morgengebed weer thuis waren. Moeder Ignace, die met Zr. Martinia per fiets ons 'n bezoek bracht, nam 5 Zusters in Heerlen voorlopig op: Zr. Hermana, Zr. Reinolda, Zr. Thea, Zr. Hildegonda en Zr. Berchmans. Bovendien bracht Moeder Ignace heerlijke goede gaven als koffie, kaas, boter en koekjes mee, waar we zeer dankbaar en blij mee waren, en nam Heerlen 'n deel van de was die week voor ons over. Moeder Geertruidine kwam ook haar deelneming in ons leed betuigen, dat deed ons echt goed; en dankbaar ontvingen we haar goede gaven. Ook Brunssum liet zich niet onbetuigd. Moeder Valentia stuurde 'n knacht met fruit, boter, brood, vlees en koek, wat door de Valkenburgse gemeenschap met gejuich begroet werd. 't Was maar goed dat Moeder zelf niet kon zien hoe 't gedeelte dat tijdens haar verblijf in Valkenburg met zoveel opofferingen gebouwd is, nu in enkele dagen verwoest werd. Maar met veel moed beginnen we allen aan de "wederopbouw", niet alleen van ons huis en school, die ook ontzettend geleden heeft, maar ook van ons hele Geulstadje, dat 'n ruïne gelijk is. Tot zover lag onze bevrijdingsgeschiedenis klaar op 20 September. Sindsdien is er weer veel gebeurd en verbeterd. De school - na 'n Amerikaanse bezetting van 10 dagen - gaat weer geregeld z'n gang. Hopen we voorgoed! Aan ons huis is al veel gerestaureerd, ofschoon 't wel nog maanden zal duren eer alles in orde zal zijn. We leefden - zeker met alle andere kloosters van Z. Limburg - de spanning mee vóór de bevrijding van 't ons allen zo dierbaar Heijthuisje, totdat het blijde nieuws der bevrijding tot ons doordrong. Mochten de overige kloosters in 't Noorden van ons land spoedig ook die vurig verlangde vrijheid verkrijgen. Daarvoor bidden wij dagelijks. Geen onzer huizen is echter zo zwaar getroffen dan het oude Mook met onze mooie Kweekschool. We geven een uittreksel uit het dagboek dat Zr. Clara heeft bijgehouden....

Op 21 Augustus, 5de dag van onze retraite werden klooster en scholen op last van Seij's Inquart in beslag genomen. Na het sluiten der retraite toog ieder aan het werk om te redden, wat te redden was. Drie Duitsers bleven toezicht houden: Herr Ausjens (de grijs), Herr Vogtländer (buikje) en een S.A. man (de gele). Wachters voor 's nachts waren twee Nederlandse N.S.B.'ers, (de schele en het veedrijvertje). 'n Sensatie voor de Mokenaren. Aan kwekelingen en pensionnaires werden telegrammen gestuurd, dat ze haar koffer moesten komen halen. Het Officiële slot van de retraite was na 't Lof met 'n toepasselijk woord van den Pater: In het Kruis is heil. De volgende dag kwam Moeder Richarda. Alle kinderen

kwamen haar koffers halen en als dekens, lakens en slopen er in de vestibule uitgehaald werden, bleken woedende Moeders vindingrijk, zodat er maar weinig in handen der Duitsers kwam. Per autobus vertrokken 'n 20tal zusters naar Brunssum. Een N.S.B.-kind uit het dorp verried aan de Duitsers, dat er in de naaischool levensmiddelen waren opgeborgen, waarop Moeder en Jan ter verantwoording bij Ausjens geroepen werden. Jan werd beschuldigd het voor de zwarte handel te bestemmen, hij werd gedreigd met 't concentratie-kamp en moest zich 2 keer per dag bij de Duitsers melden. De zieken werden vertrokken met 2 auto's naar Nederweert en namen veel bagage en beddengoed mee, tegelijk vertrokken ook verschillende zusters naar andere huizen. Zondag 27 Augustus was onze laatste Zondag in "Maria Immaculata". De Paters Passionisten stonden ons een groot deel van hun klooster af. Ons vertrek werd weer uitgesteld. De "grijze" wilde ons niet laten vertrekken zonder ons bedden mee te geven, kon dit echter niet zonder toestemming van Herr Bochtman. Op 11 uur plotseling nieuwe orders. Weer 'n invasie van andere Duitsers die Moeder sommeerden de Zusters te doen blijven om te koken voor de Hitlerjugend, die enkele dagen in de Kweekschool zou vertoeven bij hun doorreis naar "Das Reich". Besloten werd, dat de meeste Zusters zouden vertrekken. Moeder en 'n 10-tal Zusters zouden blijven. Zondag 3 September was de eerste H.Mis bij de Paters in het kleine, intieme kapelletje. Het eerste plan om van de Kweekschool een "Oberschule" te maken scheen opgegeven. Alle Duitsers vertrokken, beladen met zware koffers, behalve Herr Ausjens, die wel vertrok, maar niets meenam. Bochtman stak z'n zakken vol met echte koffie, in de naaischool gevonden. 'n 200tal Hitlerjongens met leidsters en leiders bezetten de Kweekschool, met zich meebrengend 'n onuitputtelijke voorraad proviand en speelmateriaal van prima kwaliteit. Moeder Lydia en de Zusters moesten tot half 2 's nachts boterhammen smeren. Zr. Anne-Marie moest aanhoudend koken: pap, hete bliksem, erwtensoep. "Buikje" weer teruggekomen beval 'n vet varken te slachten. 4 September wilde Moeder Richarda met Zr. Marie naar Heijthuisen vertrekken. De treinenloop was echter totaal in de war. Er werd alle moeite gedaan om 'n auto te krijgen, 't lukte niet. Ten slotte keerde Moeder bij ons terug. Wij blij! Wilde geruchten kwamen in omloop: Amerikanen en Engelsen zouden in Maastricht zitten, alle Duitse kinderen vertrekken Hals over de kop. Diezelfde dag werd het klooster 'n kazerne van Duitse soldaten. Moeder + 16 zuster bleven er. Op de Rijksweg krioelde 't van Duitse tanks, pantserwagens, auto's, vrachtwagens en fietsen. Fietsen van burgers werden in beslag genomen. 't Leek wel op 10 Mei 1940. Ten slotte bleken de geruchten vals. In de kweekschool werden + 300 soldaten ingekwartierd met Ortscommandant en Commandant, de laatsten vestigden zich in de spreekkamers. Ook de Paters kregen inkwartiering voor één nacht. De Duitsers bliezen het vliegveld Volkel op. Burgemeester Sengers dook onder, omdat hij mensen moest aanwijzen, die munitie moesten rijden naar Duitsland. Na dit gedaan te hebben verdween hij. De bewoners van Mook waren woedend. De Duitsers maakten goede sier in het huis van den burgemeester, slachtten het varken en de kippen, 300 kalkeieren verdwenen in Duitse magen. Door de Duitsers gedwongen kozen verschillende ingezetenen van Mook 'n nieuwe burgemeester n.l. Rozeboom die bij de bewoners in 't gevlucht trachtte te komen door 't terugbezorgen van fietsen en 't slachten van 'n koe voor de Mokenaren. 'Tommies beschoten de voorbijtrekkende treinen, waardoor de Kweekschool schade leed. Op de kleine slaapzaal en de kinderziekenkamer vlogen kogels naar binnen. Herhaaldelijk vluchtten de Zusters die dag in de kelder. Nu kwamen ontzaglijke ploegen Duitse arbeiders tankwallen en loopgraven aanleggen. 's Avonds vertrokken ze weer naar de Heimat. Nu de oorlogshandelingen zo nabij waren, werd er 'n cursus gegeven voor E.H.B.O., waaraan Moeder Lydia en 'n 20-tal zusters deelnamen tegelijk met vele meisjes en jongens uit Mook. Nu volgde Duitse inkwartiering op grote schaal! Op pastorie in Patersklooster, 'n zaal werd als lazaret ingericht. De S.A. eisten "Raumen" voor 375 arbeiders. Op het feest van de patrones van het huis "De Moeder van Smarten" moesten we weer vertrekken ontruimen. Intussen nam het Graafwerk van de Duitsers reuze afmetingen aan. Iedere jongen en ieder meisje, die zich op straat durfde begeven, werd opgepikt en aan 't werk gezet, zelfs Mhr. Pastoor en Mhr. Kapelaan. Toen de Duitsers een grote menigte vissen vingen door een handgranaat in de Maas te gooien, aten alle Zusters en Paters vis, die 's avonds in de recreatie door Moeder Richarda en alle Zusters schoongemaakt was. We sliepen onder één dak met 450 Duitsers, 'n nacht van grote onrust en sensatie. 's Morgens onder de meditatie trokken ze uit en tegen 7 uur 's avonds kwamen ze terug. van hun werk. Gevaarlijker werd het, toen de S.A. mannen van uit de ramen en de tuin op de Engelse vliegtuigen schoten. Er werd hevig teruggeschoten met boordwapens. Zusters en Paters vlogen de kelder in. Dat oorverdovend lawaai bezorgde ons angstige ogenblikken. Plotseling drong 't tot de Duitsers door, dat ze door parachutisten omsingeld waren. 't Bevel klonk "abfahren", "herauf kommen". Met al hun bagage vertrokken ze in de richting van de grens, maar keerden na 'n poosje terug, omdat de weg versperd was. S.A. mannen verwisselden hun uniform voor 'n burgerpakje, dat ze leenden van de arbeiders. Voorzichtigheidshalve werd het H. Sacrament uit het kapelletje gehaald. We maakten onze praeparatieven voor de nacht in de kelder, want het vechten kon elk ogenblik beginnen. Tegen 7 uur zagen we de eerste Engelsen en Amerikanen in de gang bij de Paters. De begroeting was enthousiast. Dr. Gerritsen omhelsde een Engelsman, twee Belgen die bij de arbeiders hoorden en hier bleven gaven elkaar een zinkende zoen. Op de Stationsweg reden twee pantserwagens met Engelsen. Vermoeid en zich bewust van het gevaar hielden zij zich doodstil. Goed 7 uur werd de brug bij Mook opgeblazen. Grote schade werd toegebracht aan

de kweekschool, veel groter dan in 1940. Moeder en Zusters maakten angstige ogenblikken door. Amerikanen bezetten op 18 September de kerktoeren om de omgeving te verkennen. Op de Rijksweg werd gevochten, twee Amerikanen sneuvelden, terwijl 'n S.A.-man, katholiek, hier gewond werd binnengebracht. Pater Gabriël verleende geestelijke hulp en Zr. Clarissa verpleegde hem. Bij het Bagijnenhof werden 250 Duitsers krijgsgevangen gemaakt, ze moesten kabels aanleggen voor de geallieerden. In de namiddag was de lucht zwart van vliegtuigen, zweefvliegtuigen achter een tractor, ontelbaar veel. Ze vlogen zo laag, dat de kabel duidelijk te zien was, langzaam en statig. Enkele Zusters zagen de parachutisten. De hele namiddag vlogen de Engelsen af en aan. In de verte hoorde je het afweergeschut en de mitrailleurs. Er was geen Duitser te bekennen noch in de lucht, noch op de weg. Je zag weer 'n groep stoet transportvliegtuigen, 'n oranje parachute, zigzagsgewijze dalende. Voorbijsnorrende Amerikaanse auto's en zwaar ronkende tommies versterkten de angstpsychose. Als we weer eens zo'n angstnacht doorgeworsteld hadden, begonnen we met 'n dankgebed tot God die ons spaarde, vol moed 'n nieuwe oorlogsdag. 19 September bracht ons de ramp van Nijmegen. Om uitzicht te hebben staken de Duitsers huis aan huis in brand. Moeder Richarda ging naar de Kweekschool om de verwoesting ontstaan door 't springen van de brug te zien. De in derhaast vluchtende Duitsers lieten er grote voorraden levensmiddelen en gebruiksartikelen achter. Tussen station en viaduct lagen 3 gesneuvelden, een Duitser en twee Amerikanen. 'n Onafzienbare file van vrachtauto's passerden de brug bij Heumen. Ze kwamen uit Brabant ter versterking van het leger te Nijmegen. Voor 't eerst na 4½ jaar hoorden we aan 't souper 't Angelusklokje, terwijl de driekleur van de toren wapperde. Nog waren 200 Duitsers, uit de bossen te voorschijn gekomen, te Mook gesignaleerd. Het zware geschut werd opgesteld, ook nog om de Duitsers in Katwijk te beschieten. Woensdag 20 September begon met nieuwe verschrikkingen. Onder de H. Mis kwam het zware geschut al in werking. Groesbeek, het centrum van het Amerikaans-Engelse leger bleek na het doel te zijn. Onder het ontbijt kwamen drommen vluchtelingen uit Groesbeek hier voorbij. Groesbeekse- en Nijmeegse vluchtelingen werden door de Paters liefdevol ontvangen. Tegen 5 uur kwamen Moeder Lydia en de Zusters die nog in huis waren, ademloos en ontzet aan, bevend en huilend, de Kweekschool stond in brand! Na een dag van de uiterste verschrikking, die ze in de schuilkelder doorbrachten, konden ze nog juist op tijd het klooster verlaten, voordat het instortte. De Duitsers hadden zich weer in het klooster verstopt en schoten vanuit de ramen. Toen schoten de Amerikanen vanaf de brug. Ook in huis vochten de Amerikanen tegen de Duitsers man tegen man. Toen de Amerikanen het klooster van de Duitsers gezuiverd hadden, schoten deze het in brand. Met drie gewonden, een Duitser en twee Amerikanen bracht Pater Rector de nacht in het brandende klooster door. De avond viel somberder en akeliger dan ooit. Tegen 6 uur werd het schieten zo hevig, dat alle zusters naar de schuilkelder vluchtten. Het zware geschut woedde in Nijmegen, dat helemaal in brand leek te staan. Niemand durfde die avond naar boven. Twee uur 's nachts. Er werd aan de voordeur geklopt, de wacht opende en daar werden de eerste gewonden uit Mook binnengedragen. Melkboer Toonen werd onmiddellijk bediend evenals Marie Jacobs, die vele en diepe wonden had. Van Toonen waren al drie kinderen dodelijk getroffen, terwijl de vrouw licht en hij zelf zwaar gewond werd. De oude Wellis stierf aan zijn wonden. Om vier uur gingen we naar de H. Mis, die gelezen werd op het koor. Het was een diep tragische nacht, iedereen was onder de indruk. De stroom vluchtelingen hield aan uit Mook, Groesbeek en Nijmegen. Ooggetuigen verzekerden, dat kapel, kweekschool en de vertrekken der Zusters door de brand getroffen waren. De pastoor en de kapelaan arriveerden bij de Paters, pastorie met inboedel was verbrand. De organisatie "Vrij Nederland" wist nog 'n vracht levensmiddelen uit het klooster te halen. Toen Moeder Richarda, Moeder Lydia en enkele Zusters mee wilden voor 'n tweede vracht, moesten allen onverrichter zake terug wegens 't gevaar. Het zware geschut, de 37 c.m. was op Duitsland gericht, weer werden in de Mortel Duitsers gesignaleerd in groten getale. 't Gerucht bleek verzonnen. De volgende dagen werd 't weer gevaarlijker, daar de Duitsers 'n arbeidskamp beschoten. In Heumen landden duizenden parachutisten, 't kanongebulder was niet van de lucht, 's nacht passeerde een groot, geallieerd leger ons huis. De wegen waren overdruk, Engelse en Amerikaanse motoren raceten voorbij, daar tussendoor rode kruis-auto's, Amerikaanse soldaten, 'n file vrachtauto's met Duitse krijgsgevangenen, Engelse auto's met mitrailleurs; in de lucht Engelse vliegtuigen. Zondags waren er veel Amerikanen in de Hoogmis, 'n twintigtal ging te Communie, ze kregen bij de Paters 'n heerlijk ontbijt. Behalve de Zusters waren bij de Paters ± 150 vluchtelingen, die eten uit de gaarkeuken kregen terwijl de Zusters dienden. Groesbeek, dat de hele Zaterdag vanuit Duitsland beschoten was, lag plat. Daar't in Nijmegen rustiger werd, gingen vele Nijmegenaren weer naar huis. 's Nachts begonnen de Amerikanen "het Reichswald" te beschieten, zodat we een groot deel van de nacht in de kelder moesten doorbrengen. Intussen hadden de Zusters 't druk met 't vluchtelingenkamp, met de meisjes samen werd er geschild, genaaid, gewassen en gedweild en geschrobd. 27 September werden Boxmeer, Os en Hees bevrijd. In Mook bleef 't onveilig, omdat er nog steeds Duitsers in de bossen bij de Plasmolen zaten. Na enige dagen van betrekkelijke rust wilden de Amerikanen het Rijkswoud omsingelen en zuiveren, Groesbeek lag er midden in. 29 September waagden we het een kijkje te nemen in de kweekschool. Het was hartverscheurend. Al die dierbare plekjes... een ruïne. Hoefden we die puinhoop maar nooit meer te zien. De Amerikanen vestigden er het Rode Kruis. We waren allen diep onder de indruk. Zondag 1 October bereidden de Amerikanen 'n aanval voor op het Reichswald, niemand

mocht die nacht boven blijven, tegen 4 uur zou't bombardement beginnen, de hel scheen los gebroken. Onder de H. Mis zware explosies, we zaten midden in de vuurlinie, in de tuin en voor het klooster overal stond het zware geschut. De Siegfriedlinie werd bestormd. Groesbeek had 'n vreselijke nacht en stroomde leeg. De Duitsers deden 'n tegenaanval. Verkleed als oude mensen, priesters en melkmeisjes probeerden ze zich van de situatie meester te maken. God zij dank, zij werden teruggeslagen. De zuivering van het Reichswald ging door. De infanterie trok op en veroverde het geleidelijk. Zodra ze op de Duitsers stuitten, gaven ze een seintje en dan kwam het zware geschut der artillerie in werking. Een der volgende dagen werd bericht, dat Middelaar, Gennep en Ottersum nog vol Duitsers zaten. Ook in Mook werden er nog 'n 30 uit 't "Broek" gehaald en krijgsgevangenen gemaakt. Nog 'n 40 mensen uit Middelaar, die in 'n kelder zaten, kregen verlof van de Duitsers om te evacueren. Nu bepaalde burgemeester Cremers, dat alle geëvacueerden uit Nijmegen en Groesbeek weg moesten om plaats te maken voor de bewoners van de gemeente Mook en Middelaar. 4 October vierden we St. Franciscus in de vuurlinie, bij 't klooster stond 't zware geschut, de zolder lag vol Engelse soldaten. Onder deze omstandigheden vierden we 't feest van onzen Heiligen Vader, 'n dag om nooit te vergeten. Pater Overste en Pater Rector besloten 'n plechtige hoogmis te celebreren in de Paterskerk. Pater Overste droeg de H. Mis op, Pater Basilides O.F.M. en Pater Ambrosius assisteerden, de zusters zongen de driestemmige Mis van Loots. Alles slaagde voor 100%, de Paters gebruikten hun mooiste paramenten, 'n driestel van goudbrocaat, misdienaar met beige zijden toogjes. We waren opgetogen, 'n stukje hemel te midden van zoveel ellende. Ook was er nog 'n plechtig Lof en 'n mooie praek van Pater Basilides in ons klein kapelletje. Dan kwam 't oorlogsnieuws weer dreigend naar ons toe. De Duitsers zouden 'n geweldige troepenmacht en materiaal samengetrokken hebben in de buurt van Nijmegen, in Gennep werd nog steeds gevochten, in Middelaar zaten nog mensen in de schuilkelder. Helaas werd de zorg nog groter, doordat Moeder Richarda ernstig ziek werd. 7 October kwamen er 'n vracht pakken uit 't patronaat Van de natuurkunde-toestellen, die bij Nijlen stonden was veel stuk, de microscoop was gestolen. In de Kweekschool hielden de Engelsen huis, die alles onderste boven haalden. Zoveel mogelijk werd, wat enigszins gehaald kon worden, hier naartoe gebracht. Het front scheen zich meer Oostwaarts te verplaatsen, het 44e regiment vertrok, het 43e kwam er voor in de plaats met geschut, dat 5X zo zwaar was en ons huis deed schudden, als het in actie kwam. Pater Emile kwam met evacués uit 't Zevendaal aan, vanwege spionage moest de hele Biescht evacueren, verschillende N.S.B.'ers waren er bij o.a. Piepenbroek en z'n 4 zonen werden gearresteerd evenals Jansen. Ongure typen met 'n groot aantal kinderen, die in de eetzaal de nacht op stro moesten doorbrengen. Groesbeekse burgers sliepen nog 'n nacht in 't gastvrije "parachutistenklooster" op hun tocht naar Helmond en Nistelrode. Vanaf 13 October konden nagenoeg alle zusters de schuilkelder verlaten om weer boven te slapen. Twee meisjes een van Jansen en een van Piepenbroek werden gearresteerd. Eerst liepen ze met Duitse soldaten nu probeerden ze zich op te dringen bij de Engelsen, maar deze werden gowaarschuwd. Dan hielden ze zich bezig met het tekenen van kaartjes - spionagewerk. Ze moesten verhuizen naar de kamer van de wacht, Middelaar, Milsbeek en Gennep waren inmiddels vrij. 16 October gingen we even naar Katwijk over de nieuwe brug, 't was een pracht-ding. Bij Hermanusse was niemand thuis. De verwoesting in Katwijk was groot. Mensen waren er bijna niet te zien, we baden bij de grot. Die avond gierden weer Duitse granaten om het klooster. Een sloeg gaten in de kerk op het priesterkoor. Ook 'n verwarmingsbuis werd getroffen, het licht ging uit. Weer 'n vreselijke slag! ruiten rinkelden en werden verbrijzeld. In de refter waren er maar drie heel gebleven. Op de bibliotheek was de verwoesting 't grootst; twee huizen in de buurt werden zwaar beschadigd. Gelukkig niemand gedood of gewond. De kerktoeren van Boxmeer en Oeffelt werd door Duitse patrouilles, die de Maas overstaken opgeblazen. De neef van Zr. Fidelis in Boxmeer, 'n jongen van 29 jaar werd door 'n granaat gedood. In Middelaar werden 500 Duitsers die uit de bossen kwamen krijgsgevangenen gemaakt, aan de Plasmolen bleef 't onveilig. Bij een bezoek aan Mook vond Zr. Caspara nog enkele waardevolle onderdelen van haar physica-instrumenten terug. - Intussen begon Moeder Richarda weer op te knappen. Moeder Lydia ging met de auto van den dokter Zr. Godelieva bezoeken. Op 't feest van Christus-Koning zongen alle Zusters voor het eerst de vaste gedeelten der H. Mis. Woensdag 1 November 'n rustige, ernstige feestdag. Moeder Richarda kwam voor 't eerst beneden na ongeveer 4 weken afwezigheid. Op Allerzielen legden de geëvacueerden kransen op de graven van de gesneuvelden op het kerkhof van de Amerikanen. Er waren 700 graven. Op elk graf stond een kruisje behalve op dat van de Joden, op deze graven stond een ster. De kransen waren van de Paters, de Zusters en de geëvacueerden. Graag waren we naar ons eigen kerkhof gegaan, maar het was niet mogelijk. Moeder Richarda kreeg een pas om naar het bevrijde Zuiden te vertrekken, zodra er gelegenheid voor was, Zr. Godelieva zou meegaan. 8 November moesten alle Engelsen inpakken voor het front. Nu kwamen Canadezen hier, die in Zeeland gevochten hadden. Het waren robuuste stoere kerels, grof gebouwd, minder beschaafd dan de Engelsen. Zij hadden al sedert de invasie in Frankrijk geen rust meer gehad, echte vechtersbazen. Wat de S.S. in Duitsland is, dat waren de Canadezen bij de geallieerden. Het waren allemaal vrijwilligers. Erg uitdagend en roekeloos verloren ze in Zeeland veel manschappen. 'n Klein percentage was maar katholiek. Ook in de kweekschool moesten de Engelsen plaats maken voor de Canadezen. 't Ging nu een beetje ruwer toe in de kweekschool, de deur van de Mariakapel, die op slot was werd geforceerd, in de kamer van Mhr. de Rector werd 'n vuurtje gestookt zo midden

op de vloer. 'n Pging van den aalmoezenier faalde. ZEW. kon nergens voor instaan vernielzucht was den soldaten eigen. 'n Aansporing van de zusters had geen resultaat "We are Americans" luidde 't toen hun gezegd werd, dat de Engelsen 't anders deden. - Zaterdag 14 November vertrokken de Canadezen weer, ze hadden gehoopt in Mook 'n groot ziekenhuis te kunnen inrichten, maar dat viel tegen, ze schenen elders iets beters gevonden te hebben. Maandag 13 November vertrokken Moeder Richarda en Zr. Godelieva naar Heerlen met de auto van Mhr. Sengers. Voor Moeder Richarda waren we blij dat H.Eerw. uit haar isolement verlost werd. Voor ons was het minder prettig. We hadden de laatste maanden zoveel leed samen gedragen, dat het vertrek van onze Provinciale Moeder een grote leegte achter liet. Nu volgt nog

DE BEVRIJDING VAN NEDERWEERT.

Vrijdags, de eerste September, was de school weer begonnen en ging alles z'n gewone gang: Zondags komen de eerste Duitse soldaten in Nederweert en worden ingekwartierd in Patronaat en Jongensschool. Maandags komen er al veel kinderen niet meer naar school, daar de grote wegen gevaarlijk worden door 't militaire verkeer en daarom vermeden worden. Dinsdags worden de kinderen, die nog gekomen zijn - dat waren er totaal 'n 30 - weer naar huis gestuurd voor 'n paar dagen. In de loop der eerste week komen er telkens meer Duitsers en rijden er voortdurend gecamoufleerde wagens voorbij. Als er Donderdags weer een paar kinderen komen en we "ambtshalve" naar school gaan, sturen we ze maar weer naar huis tot de volgende week: "Dan zal de spanning en 't gevaar toch wel voorbij zijn!" Moeder stelt de zusters voor, om tien uur en om vier uur een extra Rozenhoedje te bidden: 't rozenhoedje van Fatima! Maar ieder is vrij om er in te komen of niet: 't werk gaat voor! Allen zijn we blij om dit voorstel en ieder beijvert zich om er bij te zijn! De toestand begint aldoor kritieker te worden: mannen en jongens worden verplicht tot 't graven van kuilen en loopgraven: 'n noodzakelijk gevolg daarvan is dat er hoe langer hoe meer "onderduikers" komen! Paarden en wagens zijn niet meer veilig, fietsen worden "in beslag genomen". De bruggen worden geladen om te laten springen: eerst worden er grote gaten gemaakt met dynamiet, daarna worden in die gaten bommen geplaatst, die de brug later zullen doen springen. Maandag, 11 September sturen we de tien kinderen die er gekomen zijn, maar weer naar huis, nu tot na de oorlog. Woensdag 13 September wordt er al gewaarschuwd dat onze bruggen zeer zwaar geladen is en dat ze elk ogenblik kan e springen, zo gauw de Engelsen maar op komst zijn. Vooral de voorkant van ons huis is dan gevaarlijk, daar deze aan de kant van de brug ligt. We zetten de ramen open, op de kapel leggen we beelden en kruiswegstaties op de grond en verder in huis worden de schilderingen en beelden ook maar plat neergelegd: zo hebben we ons tenminste tegen 'n heleboel glasschade beveiligd! De cellen aan de voorkant zijn nu ook gevaarlijk en daarom worden die ontruimd en gaan de zusters zolang op de gang slapen. Op 't ziekenpand is 't 'n trieste aanblik: al die zieken op bedden en ruststoelen in de gang! Niemand kon toen vermoeden dat dat 9 dagen zo zou duren. De huizen bij de brug en langs het kanaal zijn ontruimd en ook in school is 'n heleboel huisraad van die mensen ondergebracht. Zondag

17 September is 't feest van Sint Lambertus, de patroon van Nederweert! Hij zal zich zeker niet onbetuigd laten op zijn feest! Die dag komen er honderden Engelse vliegtuigen over: 's Avonds lagen weer allen te rusten in de gang, toen er plotseling met gewerkolven op verschillende deuren werd gebonsd en we hoorden: "Aufmachen"! Of we ook allemaal schrokken! Moeder liet Tinus roepen en nu bleek 't toch niet zo gevaarlijk te zijn: 't was 'n partij Duitse soldaten die naar de Jongensschool gestuurd waren om te overnachten en zich alleen in 't gebouw vergist hadden! Tinus bracht ze naar 't goede adres en konden bekomen van de schrik! 's Maandags wordt de elektrische stroom afgesloten, en komen we ook zonder water te zitten. Gelukkig dat er nog een prachtig werkende pomp is! Dinsdags horen we dat er bij de meubels 'n "beaker" is gekomen, we vermoeden wel dat 't 'n onderdikker is! Donderdag 21 September horen we in de verte gerucht van naderende tanks, Someren was al vrij, nu zullen wij wel aan de beurt zijn en ja, 's middags om half drie verschijnen de eerste tanks in Strateris, 'n afdeling van Nederweert! Toen werd er ook voor de eerste keer op de kerktoren geschoten door de Engelsen op de Duitse wacht die daar zat. En toen kon je de Duitsers zien hollen om weg te komen! De nacht, die volgt is onrustig en om vier wordt het zo erg dat we allen beneden in de gang bij elkaar zijn. Onze brug springt met hevige knallen, die ons telkens doen schrikken. De laatste Duitsers horen we langs trekken. Daarna wordt 't betrekkelijk rustig, we bidden officie, houden meditatie en hebben daarna de H. Mis. Omstreeks elf uur zagen we plotseling in onze tuin 'n soldaat, die zich schuil hield. We wisten niet of 't een Duitse of Engelse soldaat was, maar hij wenkte ons al naderbij. 't Bleek 'n Hollander te zijn in dienst bij het Engelse leger en hij was z'n kameraden aan 't zoeken; die hadden wij aan de overkant van 't huis zien lopen. Ondertussen waren er nog 'n paar Engelsen door de heg komen gestapt en nu kwam 't gedenkwaardige ogenblik, dat de zusters van Nederweert voor de eerste maal doortocht verleenden aan de Engelsen, die ze uit de tuin door 't klooster naar hun kamers op straat brachten! Omstreeks 5 uur horen we, dat Weert bevrijd is, maar ~~krijgen we ook versterkingen aan de overkant van 't kanaal~~ we krijgen ook 't bericht dat we om zes uur allen in de kelder moeten zijn, daar de Duitse versterkingen aan de overkant van het kanaal onder vuur genomen worden! Allereerst worden de zieken naar de kelder gebracht: in de keukenkelder degenen, die moeilijk kunnen lopen, in de schoolkelder de anderen! De andere zusters worden over beide kelders verdeeld: in de keukenkelder zijn er totaal elf, in de schoolkelder dertig. Tegen zeven uur begon het schieten en

horen we de granaten aansuisen en uit elkaar ploffen! 't Is vlak bij en we dachten vaak, dat we er geweest waren! Toen hebben we vurig gebeden!!! tegen half negen werd 't rustig en onze Tinus kwam zeggen: "Kom maar naar boven, alle gevaar is geweken!" Toen hebben we een ogenblik "bevrijdingsvreugde" gekend, maar 't was van zeer korte duur, want we waren nauwelijks boven, of we konden weer teruggaan met de boodschap erbij, dat 't voor de hele nacht te doen was! Toen werden er voor de zieken wat gemakkelijker stoelen gehaald en kussens en dekens en we installeerden ons zo goed en zo kwaad als 't ging! Dat was Vrijdag 22 September! 's Zaterdags 's morgens gingen we toch maar weer naar huis voor de H. Mis en daarna trokken we weer kelderwaarts. In huis waren er maar 'n paar ruiten stuk andere huizen in 't dorp hadden heel wat meer meegekregen. Toch zou onze bevrijding 'n lange geschiedenis worden: de Duitsers zaten aan de overkant van het kanaal veilig ingegraven en konden vanuit hun schuilplaatsen Nederweert voortdurend beschieten. Voor de nacht hadden we onze kelder wat geriefelijker ingericht, zodat ieder 'n geschikte rustplaats kreeg. Ook overdag moesten we vaak de kelder in vluchten als er granaatvuur op de kerktoeren gemunt was! Buiten zag men voortdurend boerderijen, hooischuren enz. die door de D. in brand gestoken waren. In die dagen hebben we meermalen de Generale Absolutie gekregen, daar er voortdurend levensgevaar was. Veel dienst heeft ons in die dagen 'n D. Pater bewezen, die bij familie in Nederweert was en niet meer terug kon naar Simpelveld: 't was 'n Pater der H. Harten en hij kwam bij ons Mis lezen en bracht telkens de H. Communie bij de zieken in de kelders, dikwijls onder mitrailleur en granaatvuur! De Nederweertse toren wordt door de D. voortdurend onder vuur genomen, hij schijnt hun wel 'n doorn in 't oog te zijn. Hij ziet er al aardig gehavend uit; 'n klein zijtorentje is er af, maar... hij staat er nog steeds! Maandag 2 October is er 'n granaat neergekomen op de speelplaats op 5 Meter afstand van onze schuilkelder en gelukkig niet ontploft! 'n Engelse officier maakt hem onschadelijk. Zondag 8 October omstreeks 8 uur 's morgens horen we plotseling 'n paar hevige knallen en glasgerinkel, 'n granaat is terecht gekomen in de aspergesbedden voor 't Groene Kruis: alle ruiten beneden en boven zijn stuk in dat gedeelte. Ook in 't Gesticht zijn alle ruiten stuk. Die week krijgt 't Gesticht nog zo 'n D. cadeautje: 'n granaat kwam daar terecht op 't plat dak, ging door 'n dikke balk heen en trof de radiator, wat 'n hele overstroming gaf! De tweede helft van de Octobermaand is tamelijk rustig en er wordt begonnen met schoonmaak te houden: eerst 't ziekenpand, dan de cellen in afwachting tot we weer thuis kunnen slapen! Zo wordt 't Vrijdag 7 October: die morgen er voortdurend geschoten: 't lijkt wel 'n nieuw offensief aan ons Noordervaartfront. Zou er nu eindelijk eens 'n eind aankomen? Die D. kunnen 't toch niet ten eeuwigden dage zo uithouden!

We verlangen zo naar 't eind! Die hele Vrijdag is onrustig en in 't dorp is er veel verwoest: de meeste mensen zijn weggetrokken! Niemand waagt zich over straat en hele stukken van de weg durven de mensen slechts kruipend af te leggen: aan de overkant zitten D. scherpschutters, die bij elke beweging aanleggen en schieten. Zaterdag 28 October is 't weer 't zelfde. We kunnen niet de kelder uit en Moeder zal straks de D. Pater vragen ons allen in de kelder de H. Communie te brengen; stil zitten we te wachten. Toen de D. Pater kwam, had deze 'n pracht voorstel: hij wilde de H. Mis bij ons in de kelder lezen. We hoefden enkel voor 'n tafel met dwalen en kruis en kaarsen te zorgen en 'n altaarsteen werd gehaald uit 't kleine kapelletje in de buurt. Toen hadden we 'n H. Mis in de kelder en wat er in ieder van ons omging is niet te zeggen. We zaten en lagen rond 't altaar en offerenden zo al onze angst mee op met Zijn groot offer! Die hele dag werd er voortdurend geschoten; omstreeks vier uur kwam er 'n granaat terecht in de gang van de Centrale school, hij boorde 'n gat in de muur, wierp 'n kast om en kwam toen weer buiten terecht, waar Tinus hem in de moestuin gooide; er lag veel puin, maar er was toch niet zo erg veel beschadigd; gelukkig, dat er niemand in de buurt was toen 't gebeurde! Zondag 29 October: 't Feest van Christus Koning: we vieren 't in de kelder met 3 H. Missen: eerst van onze Pater Rector, daarna las de kapelaan en daarna de D. Pater. Er komen ook mensen uit het dorp bij, al enige weken is er in de kerk geen H. Mis meer, daar 't er levensgevaarlijk is met dat voortdurende granaatvuur! Maandag en Dinsdag is 't ook weer zo in onze kelder. Dinsdags komen er Amerikanen, die op de schoolzolden 'n kijktoestel opstellen, telefoon aanleggen en zich onder 't afdak installeren; 's avonds moesten we stil zijn in de kelder nu er telefoon is aangelegd: de vijand mocht ons eens horen, dan zou onze school nog het mikpunt voor hun granaten kunnen worden! Die avond komen er tegen 9 uur 'n paar geweldige slagen en slaan er enige granaten vlak bij in: er is veel glasgerinkel en enige Amerikanen komen onze kelder binnengevlucht! We mogen niet hardop bidden en juist dat stil-zijn-bij-die-spanning maakt 't vreselijk angstig! Woensdag 1 November hebben we weer 3 H. Missen beneden en er komen ook weer enige mensen uit 't dorp bij. Later zien we de grote glasschade van de vorige avond: er was 'n granaat neergekomen in 't schooltuintje vlak voor onze kelder: er zijn hele stukken hout uit de deuren en elke klas heeft ruiten stuk; ook thuis is er in de hele voorgevel bijna geen ruit meer heel: de voortuin is bezaaid met glas. Tot 12 uur blijft 't rustig, dan komen er 'n paar zusters uit huis naar onze schuilkelder en vertellen heel ontsteld, dat er granaten in huis terecht zijn gekomen: een in de refter, die onder puin ligt en een in de kleine spreekkamer, die geheel verwoest is evenals 't kamertje van Zuster Portiester. Ook de trap en gang ligt vol puin! Als 't even rustig is, gaat Moeder kijken, maar komt al gauw weer terug: "Zusters, 't is verschrikkelijk, 'k geloof dat O. L. Heer wil dat we nu maar gauw een besluit nemen en de Amerikanen vragen ons te evacueren naar Leuth!" De boodschap wordt aan de Amerikanen

overgebracht, die beloven er voor te zullen zorgen. Nu wordt er vlug't een en ander ingepakt, brood en levensmiddelen mogen we zeker niet vergeten, daar we zeker 'n paar dagen weg zullen zijn! Op de kapel is Mijnh. Pastoor bezig de grote parochiebiborie die nog half gevuld was met H. Hosties aan de Zusters uit te delen: ieder gaat, 6x te Communie! Die hele dag hadden we druk werk met in te pakken en de rest van 't goed in de Groen Kruiskelder in veiligheid te brengen. 's Avonds horen we dat we pas 's anderendaags weg kunnen. Dat zal 'n ellendige nacht worden, want onze slaappleatsen zijn weg en er staan alleen maar lage gymnastiekbanken in de kelder en nu moeten alle zusters in deze kelder, daar de keukenkelder niet meer veilig is. Zo zitten we met 41 Zusters en onze Pater Rector in de kelder en ~~nu moeten alle~~ wachten tot de lange nacht voorbij is. Eindelijk is 't zeven uur: 'n Allerzielendag zonder H. Mis of Communie! Die hele dag wachten we op de beloofde vrachtauto's! Er is voortdurend granaat- en mitrailleurvuur en er komen vliegtuigen bij te pas! Eindelijk om half zeven rijden er drie wagens de speelplaats op; we kunnen instappen en onze bagage wordt ingeladen! Onderweg knalden er voortdurend schoten boven ons maar 't was van 'n Amer. Tank, die ons vergezelde en zo de vijand aan de overkant trachtte te misleiden. Om 9 uur stonden we in Leuth voor de deur en was onze eerste verbazing: "O hier is licht! en hier is vuur! en hier is veiligheid!" We waren blij uit die narigheid van voortdurend granaat- en mitrailleurvuur te zijn en in Leuth werden we ondanks onze late "overval" met veel liefde opgenomen! Nu zijn er nog 25 Zusters van Nederweert in Leuth, 6 in Neeroeteren. Moeder Veronica is met 8 zusters terug in Nederweert. Het bericht van twee overleden Zusters is onjuist gebleken.

Half December hoopt Moeder Richarda weer naar het Generaalat terug te keren. Moeder Michaëlis en Moeder Emilie die vanaf 1 September in Mariënwaard zijn zien ook verlangend uit naar een gelegenheid om thuis te komen.

Het zal wel niemand verwonderen dat onze lieve Waarde Moeder deze laatste maand veel heeft geleden, wij weten immers hoe zij meeleeft met iedere zuster, elke familie, ieder huis. Meer dan ooit willen we Waarde Moeder en Moeder Richarda steunen door ons gebed en onze stille offers, de eenheid en liefde onder ons moge haar een troost zijn in deze zware, zorgvolle tijd en tevens een waarborg voor de toekomst. Waarde Moeder en Moeder Richarda wensen U allen een Zalig Kerstfeest en een Zalig Nieuwjaar, moge 1945 ons de ware vrede brengen in gerechtigheid en liefde zoals onze H. Vader die wenst.

Aan de voeten van het Goddelijk Kind willen we vertrouwd onze gebeden neerleggen, door de handen van Zijn H. Moeder zal Hij ze gunstig verhoren.

Waarde Moeder, Moeder Richarda, Moeder Dionysia, Moeder Alphonse en alle Zusters van het Generaalat laten U hartelijk groeten.

De klokkeniste.

Tjeu Gielis

JANUARIKLOKJE 1945.

U ziet allen zeker weer verlangend uit naar berichten van onze huizen. Van het Noorden nog steeds geen berichten. Van de Limburgse huizen is nog niets bekend over Stevensweert. Het laatste bericht der zusters kwam uit Echt waarheen ze moesten evacueren. Sindsdien hoorden we dat de inwoners van Echt ook moesten vertrekken, niemand weet waarheen. Ons aller gedachten en gebeden gaan dagelijks naar onze medezusters in het onbevrijde gebied, ook naar de families onzer zusters die zo zwaar worden beproefd. Moge de goede God allen beschermen en sterken in de beproevingen die zij hebben te doorstaan.

17 December keerde Moeder Richarda via Bunde naar het Generaalat terug. Wat een thuis-komst na een afwezigheid van 4 maanden en wat hadden we elkander veel te vertellen! Diezelfde dag kwam Moeder Liguori met haar drie zusters uit Eindhoven voor enige uren en om de vreugde te verdrievoudigen kregen we een gedeelte van ons huis weer vrij: o.a. de kamer van Moeder, refter, bijrefter en ziekenpand. We konden ons weer wat ruimer bewegen en vierden een rustig en gelukkig Kerstfeest. In het Magdalenaklooster zijn nog enige evacués, ook de Broeders van Stokershorst die alles verloren hebben. Einde December moest Moeder Desiderata in het ziekenhuis te Weert worden opgenomen voor een operatie. Alles ging gelukkig voorspoedig en bij de ontvangst van dit Klokje zal Moeder Desiderata wel weer in het Magdalenaklooster zijn teruggekeerd. En nu enige bijzonderheden over ons dierbaar Moederhuis, welke plannen er tot nu toe gemaakt zijn. Het gedeelte rechts van de brug en de Kapel zullen wel niet meer te herstellen zijn en in de eerste jaren is aan een nieuwbouw niet te denken; of het oudste gedeelte, o.a. de oorspronkelijke Kreppel bewaard zal kunnen blijven is nog niet te zeggen. Pensionaat, Noviciaat en boerderij zijn te gebruiken, hoewel overal veel te doen is. De Engelsen verwijderden het ergste vuil uit het Pensionaat en de boerderij waar zij nu wonen. Vijf werklieden van ons begonnen Maandag 6 Januari het Noviciaat "uit te mesten". Alles werd eenvoudig naar buiten geworpen en daar verbrand, de rook die van alle kanten het huis doortrekt werkt meteen ontsmettend. Aan het einde der week was deze opruimingsdienst zover gevorderd dat je tenminste door het hele Noviciaat kunt lopen. De Engelsen vinden het goed dat de zusters dit deel gaan bewonen. Algemeen wordt ons aangeraden dit zo gauw mogelijk te doen om de gebouwen voor verdere vernieling te behoeden. Als men van de Slotgang het Noviciaat binnenkomt vindt men rechts, in het oud-Noviciaat, de werkplaats waar Koolen, onze schilder, de ramen der broeikassen uitsnijdt voor vensterruiten. Daar tracht timmerman Schroyen van gevonden resten nog een en ander in elkaar te timmeren. Daar komt de trouwe Spoormakers zich war men bij een heel oud potkachelkje, hij zorgt voor het metselwerk. In de Novicenkapel valt alles erg mee, plafond en lampen in orde, alleen de ramen stuk. Die worden het eerst in orde gemaakt, dan de opening bij het Priesterkoor dichtgemetseld en daartegen wordt het hoofdaltaar geplaatst, het kan precies. Gelukkig dat de banken van Mook gespaard zijn gebleven; omdat ze daar nog de Mariakapel hebben, verwachten we de Mookse banken met de eerste gelegenheid in de nieuwe Kapel van het Moederhuis. Voorlopig kunnen we ons helpen met stoelen. Aan het einde van deze gang komt de keuken en de zustersrefter, daartegenover een spreekkamer, de vroegere naaikamer van Zr. Consolata. Daarnaast is bij het begin d der dwarsgang een deur gekomen die nu zeer praktisch het Noviciaat scheidt van de vroe dengang. Noviciaat, postulaat en de twee kamers daarbij zijn te herstellen, als we materiaal krijgen. Als we de stenen trap in het Noviciaat opgaan komen we aan de oude ziekenkamers. Het dak erboven is zeer gehavend, als het hersteld is en ook de ramen en deuren zal dit gedeelte rectoraat worden en logeerkamer. Het ziekenkeukentje daarbij bevat 4 vaste wasbakken, zo vonden we er nog tñentallen in de voormalige badkamers op de oude clausure en in het z.g. "Vaticaanje" bij de badkamers der kinderen. Die komen ons allemaal goed van pas. Op het voormalige ziekenpand wordt de vroegere kamer van Zr. Juliette nu Provinciale kamer, daartegenover: Secretariaat. Verder kunnen hier de geproefde zusters slapen. Aan het einde van deze gang, vóór de ziekenkamers van Postulanten en Novicen is een deur, die alweer van pas komt om het Noviciaat zoveel mogelijk gescheiden te houden. Daar kan ook de naaikamer worden ondergebracht. De slaapzalen van Novicen en postulanten

ook spoedig in orde te hebben, maar er is heel wat materiaal voor nodig om alleen maar het noodzakelijkste te herstellen. Er ontbreken alleen in het Noviciaal 130 deurknoppen, er is geen stukje metaal of eboniet meer te vinden, geen enkele schakelaar voor het elektrisch licht! Dan in vele vertrekken met het slot een stuk van de deur afgerukt, soms een halve kastdeur afgezaagd, plinten weggebroken. En als dit alles hersteld is zitten we nog met lege vertrekken en lege kasten. Tafels, stoelen en kasten zijn er voorlopig voldoende, wel in alle variëteiten, maar we hebben ze dan toch. De Moeders begrijpen nu wel, dat we alles voor het Moederhuis kunnen gebruiken en dat alles welkom is! Kijkt U dus maar vast eens om U heen wat U zoudt kunnen afstaan en geeft U het met de eerstvolgende gelegenheid mee naar Heythuysen. Zo gauw enige vertrekken wind-en waterdicht zijn gaan de eerste zusters er wonen, het zal dan zijn als Moeder Magdalena en haar eerste gezellinnen. Omdat er aan verwarming in dit seizoen niet meer te denken valt, zal de verhuizing van het Noviciaat pas over enige maanden zijn. De voorjaars-Kleding en Professie vervalt dit jaar, we hopen de eerstvolgende in het Moederhuis te hebben op 4 en 5 Augustus 1945, Deus Providebit! De Vernieuwing der Geloften voor alle jonge zusters zal zijn op 5 Februari a.s. in haar eigen huis. Dit zijn zo de voornaamste bijzonderheden in en om ons dierbaar Moederhuis.

In Nederweert zijn allen weer terug van haar evacuatie naar Leuth. Voor en na zijn de nodigste herstellingen gedaan zodat het huis bewoonbaar is. In Ospel is zelfs geen inkwartiering meer en de bewoners komen wat tot rust na vele bange weken. Onze goede Zr. Berlinde kon anders best klaar komen met de Engelsen! Mogelijk kunt U ook het Schietgebed overnemen dat zij zelf maakte bij luchtgevaar: O lieve Heer, daar heb je ze alweer. We zijn in nood, ze maken ons dood! Het verdient aanbeveling er aan toe te voegen: Mijn Jezus barmhertigheid! (voor de aflaat!) In Maastricht, Mariënwaard, Bunde en Valkenburg is alles goed, ook in de Mijnstreek, al bracht de overgang van het oude jaar naar het nieuwe weer een angstige nacht. Zo zal het voorlopig nog wel blijven, allen verkeren we voortdurend in levensgevaar en meer dan ooit moeten wij het: "Weest bereid" voor ogen hebben.

Zr. Helena vraagt nog het volgende op te nemen. Daar de copie van 't Septemberklokje verloren is geraakt (vermoedelijk was de brief in een der beschoten treinen) heeft ook mijn dankwoord na mijn mooi jubelfeest U niet bereikt. Toch wil ik U, lieve Moeders en Zusters, nog zo gaarne 'n hartelijk "God lone U" zeggen voor de vele H. Missen, gebeden en lieve briefjes, die me op 18 Augustus 1944 zo rijk en blij maakten. Later mag ik U mondeling missien nog wel eens wat vertellen van de heerlijke feestdagen in 't Generaalaat zowel met de lieve Waarde Moeder en alle Generaalaatsbewoonsters als met de familie. Lieve Heer heeft me die fijne degen nog juist gegund. Ze blijven in dankbare herinnering voor me.

Waarde Moeder, Moeder Richarda, Moeder Dionysia, Moeder Alphonse en alle zusters van het Generaalaat laten U hartelijk groeten. Dagelijks blijven we elkander, onze huizen en werkzaamheden aanbevelen in het Heilig Misoffer. Moge de goede God allen zegenen en beschermen.

De Klokkeniste.